

ТЕНИСНОВ

ЕНОХ
АРДЕН

В. ЈОВАН ПРЕВЕО
ЈОВАНОВИЋ

СТАКОВИЋ

ЕНОХ АРДЕН

ОД

АЛФРЕДА ТЕНИСНА.

ПРЕВЕО

ЗМАЈ-ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ.

(Ово је дело наградила „Матица Српска“).

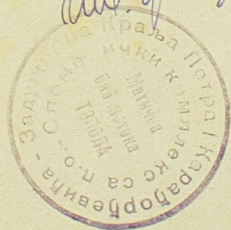

У НОВОМЕ САДУ

ИЗДАЊЕ ШТАМПАРИЈЕ А. ПАЈЕВИЋА

1880.

Inv. n. 947

О овој књизи.

Тенисновог „Еноха Ардена“ превео сам зато што ми се овај спев веома допао и по лепоти својој, а нарочито по чврстини карактера Еноховог, који без јаука трпи највеће муке само да не помути срећу породице своје.

Тенисна преводе и други народи, који налазе у њему само великог песника, — а нама Србима показао се он и великим пријатељем; па зар да само нама остану непозната дела његова.

Хвала пријатељу моме др. Тоши Недељковићу, адвокату у Земуну, који ми је обратио пажњу на ово дело, за које до онда нисам ништа знао.

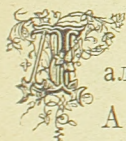
Не знајући језика којим Тенисн пише, превео сам спев овај по немачком преводу Карла Хесела. Ја бих радо био уступио да дело ово преведе ко други, који би га могао превести са оригинала. Али познајући наше прилике, држим да то не бисмо тако скоро дочекали. Тиме извињавам овај превод мој, који нека послужи донде док се „Енох Арден“ не преведе достојније и боље.

Пуштајући превод овај у српски свет знам
веома добро да нисам одговорио захтевима строге
критике, која би искала верност до најситнијих
ситница. По захтевима такве критике преводити
ја и ако бих знао не могу да се савладам. Но
ја нисам ни хтео да угађам критичарима који
гледају кроз наочаре или микроскоп. А ко буде
из даље погледао и тако упоређивао целину ори-
гинала са целином превода, мислим да ће имати
мање узрока да ми замера. Јамачно је и Ма-
тица Српска тако поступила кад је преводу овом
досудила награду. Хвала јој на одликовању!

У Београду 11. новембра 1879.

Преводилац.

алеко туда пружају се стене,
А где су пукле, ту је кланац ост о;
У њему пена по врх песка жута.
А тамо уздуж по уском баиру
Читаво јато црвених кровова,
Међ' њима се диже трошне цркве кула.
Стрмене стазе воде на висину
И на тој висини високоме млину.
А доле са стране лескови шумарци,
Зелене се мило у сивој долини;
Целог лета ћуте сред долине сиве
У јесен оживе;
Весела се чељад онда кроз њих вере
И лешњике бере.

У тојзи доли — пре снотинак лета
Играла се чило три мала детета,
Три детета мала из три разна дома, —
Милина је била погледати њих;
Једно је била Анија Ли,
Најмилији пупољ ове целе луке;
Други уз њу дечко беше Филип Рај,
Синак јединац богата млинара;
Трећи Енох Арден мрнарев син,
(— Оца му је бурно прогутало море;) —
Играла се деца овде на пржини
Уз подрте чамце, уз мреже рибарске,
Покрај оних гужва дебелих пајвана,
Крај сломљених котва лица захрђана;
Од песка су зграде дизали високе
Ту играчку себи и валима морским.
Вијали су слеку, бежали од плиме
Која долазаше сваког божјег дана
Да трагове нежне малених им ногу
Избрише по песку.

У стенама беше удубица мала,
Њу су они својим милим домом звали,
Ту домаћин данас Енох, сутра Филип,
Ал Анија беше домаћица увек.

Само кад кад Енох одупре се туде
Да по више дана он домаћин буде.
„Моја ј' кућа, моја ј' ова жена мала!“
А Филип ће рећи: „Ред је сада на ме!“
Па кад Енох (јачи) одржа се мушки
Бри'знуо би тада поток горких суза
Из очију плавих Филипа му друга.
А Анија тада кроз плач их мољаше
Да се добра браћа ради ње не кавже,
— Вељаше им с тугом
Да ће она радо мала жена бити
И једном и другом.

Али кад већ мину ружачасто доба
Њихова детинства
И одскочи топло сунашце живота:
Обадва срдашца обадва младића

Изабраше једну.

Енох говораше о љубавном жару,
Филип само ћута.

А Анија мирна Филипа је глала
Милоснијим оком, — тако бар изгледа; —
Но срце је њено Енохово било.

А да ј' ко запит'о, рекла би да није,
Јер то још ни сама није веровала;
А Енох је сада све то већма прег'о
Да штедом и радом стече кораб мали,
Станак и огњиште себи и свом цвету;
И не прође много а Енох беаше
Рибар тако сретан и мудар и смео
Да му не би равна у тој околини,
У приморју, томе моробурном крају.
Он је пуно лето на трговном броду
Служећ' неуморно
Сад постао већем и мрнарем правим.
Од највећих страва он се није жас'о, —
Три је већ живота од таласа спас'о.
Скаком беше мио. И пре нег' наврши

Дваестпрво лето млађана живота,
Он је трудом стек'о један кораб мали,
Подиг'о је кућу голубици својој,
Гњездо у слободи
На присојном путу који к мливу води.

Једнога златног јесењег дана
Изађе село к'о на славу неку
У лесков шумарак,
Да бере с грања слатке, зреле даре,
Да њима пуни вреће и кошаре.
Сви су већ тамо, још Филипа нема
(Отац му болан, дворити га мора) —
У неко доба ево ти и њега.
Ходећи самац оте му се око, —
И гле! У цбуну на брежуљку неком
Њих двоје седе, — Анија и Енох.
Енохове очи загасита сјаја,
Његово сунцем огорело лице,
Све то горијаше пламом неким жарним,
Жаром олтарним.

Филип га глед'о, гледао је и њу,
Мотрио им лица и на лицу боју,
Из њих је чит'о судбину своју.
А кад већ образ уз образ приону,
Филип уздахну и свом душом клону.
Поништен се врну кроз долину црну
(Све му је црно) — у срцу носећи
Боле најљуће и терет највећи.

Време је свадби и венчању дошло.
За тим је седам годиница прошло;
Седам годин дана здравља, љубовања,
Седам годин дана скромнога имања
И часнога рада, поуздана нада.
И деца — прво једна мала ћерка;
На први плачак првенчета мила
Зажеле Енох дићи се до стања
Да може чедо одгајити боље
Но што је њега одгајио бабо.
А та се жеља зановила силно
Кад се с другим летом друго чедо нађе,

Мајчина радост у самоћи њеној
Кад отац послом, риболовом својим
Даде се ветру и ветровој ћуди
Носећи рибу близо и далеко,
Где га је знало велико и мало.

Ал човек не зна шта га сутра чека,
Та ни једна срећа не траје до века.
Десет миља даље од нашега села
Беше већа лúка куд је Енох вољан
Одлазио често.
Ту се једном пењ'о на танку катарку,
Омаче се, паде, а кад су га дигли —
Нога му скрхана.
Док видаше оца онде у туђини
На дому се нађе и треће детенце
Слабахно и болно;
А рибари други купце му отеше,
Отеше му хлеб;
У душу му крпку и богобојазну

Увуче се сумња са пратњом суморном.

На постељи лежи а пред собом види

Како му детенце савлађује глад.

Чини му с' да види своју жену бледу

Како дете носи и по свету проси —

Тај га терет кињи као бамен сињи.

„Ох сачувај боже,

Сачувај их тога, ма ја како страд'о,

— Ја ћу трпет' радо!“

Тако се мољаше баш онда кад уђе

Господар од брода на коме је страд'о;

Дош'о ј' да га види, јер га ценит' уме;

Напокон му рече да му с' лађа спрема

На далеки пут,

Ићи ће у Хину, — па му треба људи,

Бродара ваљаних, људи поузданих, —

Па би л' и он хтео?

Не може се поћи пре четр'ест дана,

Док не буде готов онај стражњи део, —

Па би л' и он хтео?

Евох га је слуш'о, —

Он на жену, децу помисли у себи,
Брзо се одлучи: „Хоћу, како не би!“

И од сад му се сенка коби горке
И не чињаше ни већа ни гора
Него облачак који на час застре
Сунашце јарко, или к'о острвце
На пучини морској
Кад заклони собом лучу у даљини.
Ал' кад се крене у далеки свет
— Анија шта ће? шта л' ће деца мала?
Дуго је мисли превртао разне, —
Кораб да прода? Ох кораб је њему
Тако мио, драг;
Он га је прон'о кроз толике буре,
Јест он га љуби баш ко јахач смели
Парипа свог.
Па ипак мора растати се ш њиме,
Да опрему купи и робу и хлеба,
Све што мрнару и љуби му треба.
Па док он буде у далеком свету

Анија може тржарећи хранит'
И себе и децу.
А зар не би и сам брорећ' у даљину
(И два и три пута) и робе понео,
И сам трговао! — па се онда вратит'
С тековином лепом;
Тад по доброј срећи кораб купит' већи,
Па да може децу, зеницу му ока,
Одгојити лепо по жељи му давној,
И по дугој патњи и по дугом путу
Да се мирно скраси у домаћем куту

— — — — —

Решено је већем у његовој души.
И кад се врну дому своме, нађе
Анију бледу, болано детенце
На груд'ма дојећи.
Радостан усклик. На сусрет му скочи
И стави дете на очине руке.
Евох га прими, милује га, мери
Ал' се не усуди

Открити јој тајну смерова својих,
Који га гоне далеко, далеко. —
Тек друго јутро, онда јој рек'о.

Још никад, до сад, од кад се назвала
Његовом женом, Анија се није
Мужевљој вољи противила — никад.
Ни сад се она њему не противи,
Само га моли сузама, јецањем
И приклиње га пољупцима врелим
Целога дана и васцеле ноћи:
„Ох немој поћи!“
Њу слутња мори: добра бити неће!
Не иди друже, ох тако ти среће
И моје и твоје и порода твога!“
Ал' све залуду, — јер баш ради тога
Што њихову срећу цени тако много
Он остати није ни хтео, ни мог'о.

Опростио се с друговима старим,
Кунио робу жени својој драгој,

Па узе сврдо и пиљу и стругу,
У мањој соби градећи дућанац
Целог је дана од јутра до мрака
Тесао, куц'о, лепо и струг'о.
Но јадној жени не чињаше с' друго
— Тако је слутња подузе голема —
Већ к'о да јој ковчег мртвачки спрема
Кад диже руку, милина је била
Погледат' оком тај дућанац мали,
Ко да није дућан већ пупољак неки,
У простору малом све је на свом месту.
Глед'о га је мало, и беше му право,
Тад је от'ш'о горе и до зоре ј' спаво'.

Ведром је душом чек'о часак онај
Кад ће да пође, — смешио се само
На страховање Аније му драге,
Смешио с' ал га болело је ипак.
И Енох, честит и побожан човек
Приклони главу сад пред богом вишњим,
Удуби душу у светињу тајне

Која нас богу, бога нама ближи.
Молитвом иска благослов од горе
На жену, децу, што му ј' срцу мило,
А њему самом, њему како било.
Тад рече жени: „Са мога ће пута,
Са мога ће труда обасјат' нас сунце,
А ти ми негуј пламен на огњишту,
Чувај га храни на огњишту чистом,
Нека ме чека и дању и ноћи,
Јер пре нег' што мислиш ја вам могу доћи“.
Па онда љуљну малену колевку:
„А ово чедо, нежно, слабо, бледо,
— Стога ми је тако срцу и прирасло —
Бог нека га чува, а ја кад се вратим
На колена ћу своја га узети,
Причаћу му приче из даљних земаља,
Ово ће главу пригнут' ми на груди.
Сад збогом, жено, весела ми буди!“

Слушајућ' њега тако ведровољна
И у њој пође срце да се згрева.

Ал' кад он поче морнарски озбиљно
Сећати је бога, који светом влада,
И световат' је да с' у њега нада,
— Ма да нико незна, шта му судба крије—
Она га је тада слушала, — и није.
Баш кано сељанка кад на извор дође,
Подмете крчаг да се водом пуни,
А док јој глава на длану почива,
Док она сетна о драгану снови —
Крчаг се наспе, па се и прелива. . .

А најзад рече: „Ти си mudar, брате,
— Ал' залуд, ја те више видет' нећу!“
„Нсћеш ме видет' ?“ осмехну се Енох
„Ал' ја тебе хоћу.

Брод ће наш проћи крај обале ове
(И дан јој каза кад ће то да буде)
Ти узми дурбин па кроз њега мотри,
Он ће ти ме близо на домак довући;
Тад исмевај слутњу, која те сад мучи!“

И куцну часак кад ће да се крене:
„Разведри лице, утеши се, љубо!
А децу ми чувај ко зеницу ока.
Држи све у реду док се ја не вратим.
За мене немој да те брига мори.
Снађе л' те беда у бога се уздај,
Он је над свима и нада мном биће;
Под његовим штитом стоје све даљине,—
Његове су доље, његове су горе,
Његово је море!“

Устаде Енох па рукама крепким
Пригрли жену на мушке си груди,
Пољуби децу која га гледаху
Пола у чуђењу, пола у страху.
Анија хтеде и одојче болно
Из слатког санка јутарњег пробудит'
(Васцелу ноћ је у грозници било)
Ал' Енох јој рече: „Пусти га нек спава
Не може мајушче запамтети баба?“
И он га пољуби на одру лежећа.

Мајка му одсече прамак косе плаве
Па га даде оцу (и он га је чув'о
Све до гроба свог).

Сад махом скочи, диже торбу своју,
Одмахну руком, — оде у свет бели.

Кад свану данак који Енох рече
Анија позајми дурбин од суседа
Да кроз њега гледа.
Вид'ла је лађу, — ал' залуду мука,
Ил' не знаде дурбин опружит да буде
Како оку треба,
Ил' јој рука дркта држећ га високо,
Или беше мутно стакло — или око,
Ал' га вид'ла није; —
Док он рупцем маха са палубе брода
Гледећ' тужним оком своје среће кутак,
Дотле брзо промче и брод и тренутак.

Анијине очи пратиле су једра
Док их није сасвим море прогутало,

Тад се врати дома да проплаче горко.
И ма да је слутња шаптала јој вазда
Да свог војна никад више видит' неће,
Ипак све чињаше како јој он рече.

Ал' не беше сретно трговање њепо,
Не знаде она ценкат' се погађат',
Хвалити робу и наметати је,
Заварават' очи вагом и аршином,
Искати више, но што комад вреди, —
Мишљаше увек: Шта би рек'о Енох!?
А често пута рука слабе жене
По нужди даде робу испод цене.
Трговина така не држи се дуго.
А јадна шта ће? Трпети се мора.
Зло је већ дошло, а горе се спрема...,
Гласове чека, - а гласова нема.

Најмлађе детенце, слабачко по себи,
Поче јој венут'! Негује га мајка.
Ал' било за то што јој посо не да

Да увек буде само поред њега, —
Ил' што му храна слаба, недовољна,
Ил' што се нема да се лечник плати
Који би можда мог'о помоћ дати, —
Било ма које, ал' детенце вене,
И једног часка душа из њег оде
Као тиче кад се дочепа слободе.

На некол'ко дана после тог губитка
Закуца јаче једно срце верно
Бринеш се за њу, над чијом главом
Облаци лете и громови прете.
А то је срце Филипово било.
(По како је Енох отишао у свет
Он се никад не хте састати са њоме)
„Ал' сад већ морам, морам је потражит',
Потешит' јадну пред богом сам дужан.“
Тако мнидијаше Филип добра душа.
И он оде к њој.
Кроз предсобље пусто прошао је већем,
На вратима стаде и закуца трипут,

— Одговора нема, — он отвори врата.
Анија мучна у заносу бола
Не хоћаше видет' сад ничија лица,
За то је главу приклонила зиду,
Сузне јој очи покривене дланом.
Ту Филип стаја премишљајућ' дуже
Како да почне, па на покон рече:
„Не могох бризи рише да одолим,
Анијо, дођох да те нешто молим.“

А она јецну отирући сузе
„Ох ко још има молит' шта у мене,
У слабомоћне, остављене жене!“
А Филипа су збуниле те речи,
По простоти својој хтеде да се врати
Ал' га добро срце тера к њојзи ближе
Па — и без понуде — до Аније седе:
„Зборит' бих хтео о жељама лепим
Еноха, твог мужа, пријатеља мога.
Виш, Анијо, ми смо, и ја и он негда
За тобом пошли, кад за звездом својом, —

А ти си, велим, и увек ћу рећи,
Ти си изабрала бољег, вреднијега.
Њему што ј' на уму, то извршит' мора, —
Стигнут' ил' умрети, — такав беше увек.
А зашто је от'ш'о на пут тај далеки?
Зашт' остави тебе коју тол'ко љуби?
Децу, за коју би душу своју дао?
Није от'ш'о за то што је жељан света;
Он је от'ш'о само порад деце своје,
Да их може драгу одгајити боље
Него што је њега одгајио бабо,
Па да знају више нег отац и мајка, —
Изучити децу то му беше жеља.
Па како ће њега, кад се једноч врати
Заболети горко преварени нали
Кад погледи децу —
Кад погледи децу, која ето расту
Ко дивљаке неке, — не уче се ни чем'.
Па за то те молим, — ти ме знаш одавна!
Приклињем те срцем, којим тако љубиш
И децу и мужа:

Не одби ми молбу, не реци ми: нећу!
— Јер баш ако желиш, Енох може после
Све то мени вратит' — ако ти баш желиш,
Анијо, јер ја сам имашан па могу.
За то сам и дош'о јер вас љубим иштујем
— Дај ми децу твоју да је и школујем.“

Анија се с места не маче већ рече:
„Немам снаге да ти у очи погледим,
Осећам се тако саломњена душом,
Ломила ме пређе горка туга моја,
А сада ме ломи та доброта твоја.
Жив је бог на небу, жив је и мој Енох,
Он ће ти наплатит'
Јест', новац ти може и наплатит' кадгод,
Ал доброту никад*
А Филип је пита: Пристајеш-ли дакле?

Анија се диже исплакана, бледа,
Поред њега оста, па га дуго гледа;
Кроз сузне јој очи пробди зрачак миља,

Као да га тужна кроз плач благосиља.
Ухвати му руку па је крепко стиште,
Ништ' не рече више, — оде на двориште.
А Филип се врну дому своме вес'о
Као да је с душе грдан терет стрес'о.

Сутра дан се Филип прихватио деце,
Купио им рухо топлије и боље,
Купио им књиге, у школу их одв'о
И по тада само живео је за њих.
Радо би он, радо и к Анији иш'о,
Али то чињаше ретко, сасма ретко,
Јер у селу има и људи opakих
Уста свакојаких.

Ал за то је често по деци јој слао
Воћа и поврћа зором узабрана,
Ружицу из врта прву и последњу;
Декад белог зеца са обале морске,
А по каткад брашна ситно самлевена
(Тобож само за то да с' похвали њиме,
Бојећи се да је не понизи тиме)

Брашно беше красно из новог му млина.
Кој' повносно клепеће горе са висина.

Ал на све то Филип не мож' да догучи
Шта Анија мисли и прима ли радо.
Кад би дош'о к њојзи прима га ћутећи,
— Благодарна душа не имаде речи.

Ал дечица беху прионула уза њ;
Виде л' га с далека, преда њ руке шире,
Одомаћише се у његовом дому,
У његовом млину.
Пунише му уши својим ситним јадим',
Пунише му уши радовањем младим,
Трчаху за њиме, играху се ш њиме, —
„Отац Филип! Отац Филип!“ то му беше име.
Та мајушна уста на њега се смеше,
Та мајушна срца љубит' га почеше —
Енохов губитак његов добит беше.
Свог рођеног оца спомињаху радо;
Ал' како је трошно то памтење младо!

Виђаху га само ко у магли некој
Далекој, далекој

И тако је прошло десет годин' дана
Од кад Енох оде рад дечија спаса, —
Па од њега никад ни трага ни гласа.

А пред вече једно прохтело се деци
У шумарак поћи и лешњике брати, —
Мајка ће их водит';
Па и „отац Филип“ (већ тако га зваху)
Кад би и он хтео, — деца га мољаху.
Нашла га у млину брашнава одеда,
Баш ка' вредну пчелу у медљаном праху.
„Ходи, оцо, ходи!“ Филип нема каде, —
Ал' га мала хајка гонит' не престаде.
И он се насмеши, вићиће, да шта ће;
А зашт' не би иш'о, — та и Анија ће.

Кад се пењаху узбрдицом горе,
Баш на по пута, где се грање свело

Правећи хлада над обронком стрмим,
Анија сушта па уздахнув рече:
„Ја не могу даље, морам се одморит’!“
Тај умор мали Филипу гођаше,
И он ће застат’ и остаће ш њом,
Јер чила деца, весела дружина
Већ се одмакла, већ су у шумарку,
Веру се тамо, тресу, млате, купе
Лешњике слатке,
А песме њине, усклици, смејање,
Чују с’ у даљини кроз то густо грање
Час овде час онде.

Замишљен Филип и смео је с ума
Да крај ње седи.
Његове мисли сад су га одвеле
Ка оном часу горком и притешком
Кад но се овде у цбунове скрио
Ко самртним зрном рањено јеленче.
Ал’ се брзо трже, диже главу верну
Па ’вако припоче: „Анијо слушај их!

Како се деци овај живот мили!

— Ал' ти си уморна!“ — она само ћути
„Уморна си, је ли? — Ал' му глава клону
На обе руке па продужи 'вако:

„Пропала је лађа, пропала за цело!
Ох не мисли на то;

Зар хоћеш тако да се сатреш сама?
Па шта ће деца кад нестане мајке!?“
Анија се трже: „Ништа, није ништа!
Слушала сам песму како се разлаже,
Па ме нека туга око срца стеже.“

Филип се к њојзи примаче па рече:

„И ја нешто носим на срцу одавна!
Од кад ме мучи, не сећам се, не знам,
Само знам да крити дуже ти не могу.
Ох, Анијо, тебе још варају наде
Ал ја видим шта је.
Десет година дана ево скоро прође
А Енох не дође;
Нит' поруке шаље, нит' ти писмом пише,

Ох веруј ми, веруј, он не живи више!
Све ти морам рећи.

Мене горко тишти, ја бих увек плак'о
Кад те гледам тако

Где се мучиш, патиш, саморана, тужна
Свога младог века,

А не могу болу да ти нађем лека.

Е па добро, — хајде, — у божије име
— Та разумеш ли ме?

Виш, ти немаш мужа, а ја немам жене,
Ја бих, — ја бих хтео — да пођеш за мене!

Ја бих био отац твојој милој деци,

Та они ме већем и не зову друкче.

Пружиш' ли ми руку благослов ће божи

На наш дом да сиђе,

После тол'ки јада, преварена нада

Синуће нам сунце, ако и не жарко,

Ал' топло и благо.

Не треба ти рећи, ти знаш, моје стање

Стање и имање.

Свега имам доста, никог немам свога,

Живео бих за те и за децу твоју.
Видиш ми се знамо, знамо поодавно
— Ево сад те просим, —
Ал' у срцу своме одавно те носим.“
Анија ће на то меким гласом рећи :
„Јесте, ти си био као анђ'о божи
Који нас је до сад чув'о од пропасти.
Јест, Филипе, за то бог нека ти плати,
Нек ти плати срећом али много већом
Нег коју ти може Анија донети.
Јер ко може дати једно срце двома?
Ја те не бих могла к'о Еноха љубит';
А тебе не љубит' грех би био већи . .
Зато ми не збори о тој твојој жељи,
Већ остајмо довек само пријатељи!“
„Ја не тражим да ме к'о Еноха љубиш.
Твоја љубав лежи у његовом гробу ;
Али ако јоште једна искра оста,
Та је мени доста!“ —
„А ти бар не нагли!“ — уплашена рече,
„Јер да Енох дође, па да ме затече —

Ох, та то је санак, видим ја и сама,
Никад више Енох неће доћи к нама.
Али чекај, чекај, Филипе ми брате,
Пусти нека прође још година дана,
Та то није дуго!

Донде ће ми можда умће доћи друго,
Чекај, чекај само.“

Снуждио се Филип па овако збори :

„Чекао сам до сад, --- чекаћу и од сад.“

„Не, Филипе, чуј ме,“ — поправи се она

„Ја овако мислим, 'вако ме разуми :

Реч ме моја веже, кад година mine,

Ал' ти ниси везан; — хоћеш ли ме чекат'?"

Разведри се Филип, већ га сунце греје,

Он јој пружи руку, — хоће, чекаће је.

Заћутали су после ових речи.

Филип је очи мало ди'го горе

И спазио је на врху брежуљка

Како се губи онај поруб златни, —

Сунце ће да зађе.

На ноге скочи за Анију брижан,
Јер је жена слаба а ноћи су хладне.
Он викну децу иза свега гласа,
А она ево већ се купи журно
Носећи пуне кошаре лешњика.
И сви сад пођу доле у сеоце
А кад беаху на Аниј'ни врати,
Ту Филип заста, рукова се ш њоме.
„Анијо драга, ја сам био хитлен,
Ти си била слаба пак си обећала,
Опрости ми за то. Али наше речи,
Мене моја веже, тебе твоја не!
А она кроз плач на прагу стојећи:
„Ја што сам рекла нећу ти порећи!“

И к'о да беше један часак кратак
Док она хода за послов'ма својим
Мислећи на оно што јој Филип каза,
Како је давно на свом срцу носи, —
Јест, к'о да беше један часак кратки,

Тако јесен прође, друга јесен дође.
И ево опет Филип пред њу стаде,
Пита је памти л' што је лани рјекла?
„Шта зар је већем година протекла?“
„Јест, ево опет лешњици су зрели;
Хајдмо да видиш!“ А њу румен прели;
Понајпре румен, а за тим бледоћа
Збуњена поче нежно се извијат':
Послови многи! — Сад не може бити!
А то је корак одлучан и важан.
Она се сећа шта је обећала —
Ал јоште само један месец дана.
„А Филипово срце силно бије,
Пламену жељу хладним реч'ма крије:
„Па нека, нека, наваљиват' нећу,
Имамо каде, Анијо и за то!“
А Анији беше, сузе би пролила,
Тако га жали, али срце стеже,
Јер још би хтела уверит' се боље
Да л' је постојано срце у јунака, —
Да л' му је одиста вера тако јака

Дан за даном иде гледећ' муку њину,
И тако опет по године мину.

Ал у селу има беспослених људи,
Свакојаких мисли, свакојаких ђуди.
Једни веле: Филип титра се са њоме.
Други веле: Није, Филип за њом гине,
Ал' она је вешта па га заваркива
Да тим већма букне жеравица жива.
Трећи веле: Ман'те то су неке луде
Не знају ни сами шта би и како би.
А један се нађе пакосан и злобан,
И тај језик псећи
Усуди се нешто врло гадно рећи....
Син Анијин беше већ доста разуман
И његово око издало је често
Оно што је ђут'о ал' желио јако.
Ал' ћерка не ђута већ мољаше мајку
Да се не премишља
Већ да пружи руку том честитом мужу.
Који ће им спасти кућу од пропасти.

А Филип се поче губити у лицу,
Збрисала му туга ону румен сјајну.
Све се ово тешко на Анију слива, —
Ох како ће јадна то поднети жива!

Десило се и то. Једне ноћи дуге
Не имаде санка савест јој немирна.
Ширила је руке за каквим знамењем.
„Је л' одиста мртав мој Енох, мој Енох?“
Па у црној ноћи са постеље скочи
Припали кандилце,
Уздахнув дубоко задркталом руком
Узе свето писмо.
Превртала га је и тамо и амо,
Па где прстом загне, ту ће реч прочитат', —
А та реч је била: „Под зеленом палмом.“
Под зеленом палмом?! — Шта то може значит'?
То не значи ништа.
Склопи свето писмо, леже — сан је свлада.
Ал' гле на брежуљку под зеленом палмом
Тамо Енох седи, — сунце је над њиме.

„Даклем мртав, мртав, — јест' мртав је Енох!“
А чује му песму: „Осана ва вишњих!
Тамо горе сија, сија сунце правде,
Ту ј' палмово грање ка' што га је негда
Простир'о по путу блажен народ кличућ':
„Осана ва вишњих!“ — Она се пробуди.
Одважна је била. Чим зорица свану
По Филипа посла, а Филип јој дође.
„Ја сам“ рече „спремна да пред олтар пођем,
Кад год ти се хоће.“ А Филип прихвати:
У божије име, ако ти је воља,
Час је добар сваки, — па нек буде таки“.

Скупили се свати, девер младу прати,
И весело звоне звона са црквице.
Венчаше се сретно; вратише се дома;
Свуда чујеш песме, радост и весеље;
Само ј' једна тужна — Филипова љуба.
Куд год се окрене уху јој се чини
К'о да чује бате невидљивих крока
За собом, уза се;

К'о да чује шапат, који не разуме.
Филипа би често послови одзвали,
А Аниј'на душа преза од самоће.
Из дома се крене да у врту ради,
Из врта се опет брзо дома врати.
Шта је то са њоме? Кад до врати ступи
И на кључаницу руку своју стави
Она се застрави ;
На вратима стоји к'о прислушкујући,
К'о да несме ући.
Филип је помишљ'о, проћи ће то, проћи
Кад се чедо роди, (које ј' већ на путу).
Тако је и било.
Кад се чедо нађе она душом дахну,
У очи му гледа, на срце га меће ;
Побегоше махом оне црне слутње
Од мајчине среће.

А где је Енох ?

Сретно једраше лађа „Добра срећа“,
Ма да ј' првих дана кад се на пут крену
Титрала се њоме разуздана бура
Мора бискајскога.

После је клизом по пучини текла
У оном крају лета вечитога.

Мучно је било око Капа проћи, —
А оданде даље мењала се срећа.

Бродећ' кроз тропе, сада по други пут,
Непрестани ветри, уздисаји неба,
Тераху је тихо кроз острве златне,
Док их не прихвати исток, ова мила
И чаробна вила.

Туна је Енох трговао сретно
Накупов'о скупе и дивотне робе.
Да је носи дома из тог даљнег краја.
Дечици је поно једног златног змаја.

Много му је горе на повратку било.
С почетка се ишло лако, љубкајућ' се
Кроз просторе ведре мора непремерна,
У пучини морској огледалу плавом
Виђао је слику своју стрмоглавну.
Спавало је море.
Само где је лађа глацку воду секла
Задрѣташе вали к'о ситно паперје.
Па онда маина. П'онда опет ветри
Све јачи и бешњи,
Док се опет бура грозно не разјари.
Хитајући лађу к'о малену лопту
По црноме мраку.
На једанпут цикну неколко гласова :
„Разбила се лађа! јао, пропали смо!“
И за тренут ока лађе није било.
На балвану неком арболу скрханом
Држао се чврсто Енох са два друга
Све до саме зоре;
А пред зору талас на сухо избаци
Ово мало друсто;

То острво беше богато и плодно.
Али — пусто, пусто.

Ту беаше доста гладној браћи хране,
Ораха, корења и сочнога воћа,
Питоме дивљаци, која у њих гледи
Као да их моли
— Не можеш је дарнут' да те не заболи;
У пукоту неке покрај мора стене
Колибу су себи начинили брзо,
Кров је био зелен, од палмова грања,
У пола је само то колиба била,
У пола пећина бого-, самотворна.
Овде борављаху у богатству томе
До три ова друга.
Свега беше доста посред овог раја,
Ал највише туге, горких уздисаја.

Један од три друга, онај понајмлађи;
Тешко беше рањен оне страшне ноћи,
Па од отих рана

Болов'о је тешко три године дана.
Двојица су, здрава, њега неговала.
Кад је умр'о тад су нашли неку кладу
Њу је, по индијски, друг Енохов хтео
Прогорети средом;
Ал на послу томе прострели му мозак
Препека омарна, прежега голема.
Енох оста самац, — никог више нема.
Кад је с горким болом мртвом другу рек'о:
„Спавај, вечно спавај!“
Овај канда шапну: „А ти се још надај,
Још не очајавај!“

Шуме до врх брда, у њима пропланци
Вијугају с' горе к'о да к' небу воде;
А перјасте круне какао-дрвета
Љуљкају се тупко на високом стаблу.
Севукање светлих тица и бубица.
А бршље се пење дрва да надвиси,
По земљи се пружа да с' у мору купа.
Сву је ту красоту тропскога појаса

Глед'о, Енох, глед'о, —
Ал' је све то пусто без човечја лица.
Место мила гласа крештање је слуш'о
Разних морских тица.
Слушао је треске силовитих вала,
Слушао је шумор зеленога липћа
Над његовом главом разгранатих дрва,
Горостасдивова.
Слушао је жубор несташних потока,
Који к мору хите са стења висока.
Шта је пута сед'о па у море глед'о
Од подне до мрака,
Да л' ће око спазит' што му душа жели,
Да л' се што год бели.

Ал не броди нико овим заборавом.
Само сунце што се сваки дан појави,
А његове зраке, к'о кржаве стреле
Одбацује лишће палма и папрата.
Сунце пламти жарко на пучини морској
Са источбе стране,

Па се онда дигне да запламти жарко
Над његовом главом,
Па се онда спусти да запламти жарко
На пучини морској, на западној страни.
А за тим се сведу на смркнутом небу
Оне крупне звезде,
И тмуријим гласом океан забруји,
Тада опет зора сунце на пут спрема,
— Али једра, брода ни од куда нема.

Кад је тако леж'о будан, полубудан,
А златни гуштери шетаху по њиме,
Тад се неке слике дочараху саме
Као шарен санак, што га мисли плету,
Мисли које блуде далеко, далеко.
Ту је уплетена једна кућа мала
Ту су уплетена деца тако драга,
Ту је уплетена жена тако мила,
Ту искрсну слике добрих пријатеља,
Кровови црвени и млин на висини,
Лескови шумарци и путања кроз њих,

И те сиве магле и јесење дажде,
Мирис и шуштање пожутела лишћа
Кад га стреса грање, —
Домаћих таласа тихотно јецање.

Тако беше једном, — ухо му зазуја
К'о да звоне звона из далеког краја,
Ти познати звуци са малене куле
Његовога села.

Усплахирен скочи, не зна ни сам зашто, —
И шта види? опет ту клету лепоту
Свог острва пустог.

И сад би за цело, — да му није срце
Вечног бога нашло и ш њим зборит' стало,
С богом, којег свака душа наћи може
Само ако хоће, —
Сад би овце свисн'о од кујне самоће.

Е тако су дани и ведри и мутни
Протицали редом
Над његовом главом пре времена седом;

Над његовим јадом, над његовим надом,
Који му певаше као рајска тица,
Да још може видет' Анијина лица.
У то стиже време, које давно чека :
Залутала нека лађа из далека,
Ћудљиви су ветри кренули је с пута,
И пијаће воде нестало јој већем.
Сад се ево ближи том острву пустом
Не знајући где је.
У прозорје рано распукла се магла
Која беше ноћу по острву пала,
Проведрицом овом спазише бродари
Да ту мора бити добре слатке воде.
Истурише брзо некол'ко момака ;
Ови се разишли кличућ', певајући
На све стране тражит' поток или извор.
Из пећине своје с дугом косом, брадом,
С огорелим лицем, задивљалим гледом,
У чудном оделу, слазио је Енох,
Једва већ и налик на човечју слику,
Мумлајућ', тепајућ', к'о суманут', смушен,

И дајући знаке, које нико није
Разумети мог'о.
Ал' он их упути где ће наћи воде.
Па кад су се стекли на извору бистром
И кад Енох зачу човечије зборе,
Тад се поче дрешит' већ и његов језик.
А кад беху бачве пуне слатком водом
Вратише се момци, и он и њима у брод.
Ту слушаху приче несретна патника,
Чуђаху се томе жалећ' га од срца.
Додоше му рухо, нудише га јести,
И рекоше да ће дома га одвести.
Радећи на броду често ј' с ума смео
Где је и како је.
На овоме броду баш никог не беше
Из његовог краја, — не знаде му нико
Дати каква гласа, који би му мелем
Болној души био.
Поспоро је ишла ова тропна лађа,
Ал' његова душа много ј' бржа била,
Летела је напред испред лења ветра,

Летела је дому, завичају своме, —
Док једаред ноћу — слатко ли то беше!
Задахну га сапа енглеске близине,
Ох за којом тако давно чезне, гине.
Сад га добри људи обдарише лепо,
Ко мање, ко више, тутнуше му у шпаг.
Дотакла се лађа оног пристаништа
Из којег се негда задовољан крен'о
Предавајућ' богу све што је имао, —
Ето сад је опет на ту земљу стао.

Ту није ни с ким прозборио речи.
Ох, само дому и огњишту своме
Хита од милоште, —
Дому и огњишту, — а имал' га јоште?
Ведро поподне и сунчано беше
Док се с мора магле дизат' не почеше,
Кратећи му пута који оком гута.
Кроз маглу је иш'о и виђао само
Шта је близо било:
Десно, лево грање, јесен их је стресла,

Ни једнога листка не би мог'о наћи;
Ту скакаху само лаки црвендаћи.
Магла све то гушћа, вечерње је доба,
Он сутоном хода
Као мртац да се отео из гроба.
Наједаред нека светла црвен проби.
Крџа маглу сиву,
Па и лавеж паса већ се јасно чује.
Ту је, — на месту је.

Провуче се кришом кроз улице дуге;
К'о крадљивац неки, од свачег се жаца —
Несрећа му сенку већ у груди баца.
Оборене главе пред кућицом стаде
Где је негда слатке проводио часе
Поред жене верне,
Где колевка беше дечице му миле.
Ал' прозори тамни, — све унутри немо,
Око браве паук своју мрежу сплео
Коју Енох није подерати смео,
Ал' му око спази хартију на врати,

Шта је, боже, шта је? „Кућа се продаје“
Та писмена беху као гује саме!
„Мртва ли је даклем, или — мртва за ме?“

Па се опет врну доле к пристаништу,
Да потражи крчму коју онде знаде.
То је била трошна зграда од дасака,
Он мишљаше да је пала већ одавна;
Зграда није пала, пао је крчмар само
И то у гроб хладан.
А удовица му Миријама Лен
Точила је пиће дворила је госте,
— Ал' већ није ишл'о, к'о што ј' ишло пре.
Ту се негда млади играли мрнари,
Сад је мало младих а још мање стари',
Али тек се нађе за Еноха стана,
Ту је ост'о ћутећ' неколико дана.

Маријама ј' била разговорна жена,
Не даде му мира, хоће да му прича;

Причала му шта се збивало по селу —
Јер дабогме она познала га није,
Огорелог, тужног, обореног странца —
Причала му много, — та о чему није,
Па је тако дошла и на његов дом:
Како је умрло најмлађе му дете,
Како је Анија тешко живовала,
Како ј' Филип децу њену школовао,
И запросио је, — она није хтела;
Мислила је увек на Еноха свог.
Ал на покон шта ће, — а и шта би знала!?
Руку му је дала.
Не може се силом, — све је то судбина,
А сад му је већем родила и сина
Не паде ни сенка Еноху на чело,
Ни мак'о се није.
Да га је ко глед'о тај би рећи мор'о
Енох срца нема.
Ал' кад Миријама додаде још ово:
„Сиромашак Енох, ужасно је прош'о!“
Тад је јадник седом затресао главом,

— Све му беше јасно —

Па је и он шапн'о: „Ужасно! Ужасно!“

Сад га жеља крену само још *један пут*.

Анију да види.

„Само још *један пут* да јој видим лица,

Да видим је-л' сретна!“

Том бујном жељом завијорен скочи

Вечери једне новембарске мутне,

Оде па се попе страном на обрежје.

Што ближе стиже жеља га издаје.

За то је сео, глед'о тамо, амо,

Спомена тисућ ваљаху се пред њим.

Све што негда красно, сад постаде тужно.

Ал на једаред гледајућ' по тами

Благана светлест очи му примами,

Та светлост сијаше из простора задњег

Филипова дома.

Тако мами зрака светилничке куле

У поноћном мраку тицу скитаницу,

Док се не залете ка суђеној коби
— Да се ту раздроби.

Јер крај друма беше Филипова кућа,
Ал иза ње остраг даље кућа нема, —
Ту је његов врт,
Опкољен је зидом а из њега воде
Једина вратоца.
На сред врта с' диже зимзелени тис.
Поширока стаза шљунком обасута
Води посред врта,
Друга стаза, ужа, иде поред зида:
Енох ову избра, — овом се упути,
А срце му дркће, не знајућ' шта слути.
Хтеде да зажмури, али не, не, не, —
Сад је већем касно, — видео је све.

На столу је лепо, богато посуђе,
Огњиште је чисто, огањ гори тихо,
Све је спретно, лепо.

С десне стране Филип, негда тужан, презрен,
А сад румен, снажан, свет'о задовољан,
Седи па на крилу држи своје чедо.
Девојана једна нагла се на руку
Другом оцу свом, —
Истоветна мати, сушта — само млађа;
Лепа као сунце, вита као јела,
Златне своје власи баш је сад расплела,
Па на дугој врпци златан прстен нија,
Који мало дете оберучке вија;
Кад омаши, руком замахне на сеју,
А кад га ухвати сви се на глас смеју.
Уз огњиште лево: Анија, — јест' она,
Ал' сад више није ни тужна ни болна,
Сваки час погледа своје чедо мало
Да није заспало;
Каткад нешто рекне високом дечаку,
Најстаријем сину, своме добром ђаку, —
Мора да му слатко годе речи њене,
Јер се на њих таки весело осмехне!

— — — — —

Сад када се мртац вратио из гроба,
Видео своју жену, ал не више своју,
Видео чедо њено, али не и своје,
На очином крилу, —
Видео топлу, мирну срећу куће ове,
Своју децу красну, веселу и здраву,
И видео тога заменика свога
Који тако сретно диже своју главу
У његовом праву,
Који бере плоде његовога нада,
— Јер његова деца овог љубе сада:
И ма да је све то од Мир'јаме чуо
— Али шта је прича према слици живој
Заљуља се јадник, посрну да падне,
Ал' се задржао за некакву грану,
Бојао се само
Да му се не отме из прсију врисак,
Врисак тако гласан, врисак тако страشان
Као што ће бити труба страшног суда;
Јер ако се отме, за тренутак тили

Као треском грома
Разбиће се срећа овог целог дома.

За то се повуче к'о крадљивац, кришом,
Пазећ' да ни шљунак не би како шкрипн'о
Под његовом ногом;
Држао се зида, да не падне о тле,
Где но би га могли онесвесла наћи.
Допипа до врата, па кроз њих изађе,
А за собом врата затвори полако
Као што се ради где болесник лежи.
На пољу је. Шта ће? куд ће сад да бежи?

Ту је клекнут' хтео
Али колена га држат' не могаху,
Паде лицем доле на ту влажну земљу
У коју је прсте укоп'о дубоко.
Па оваки јади шта сад чинит' могу?
Или клети, — или молити се богу.
Клети не знад'јаше, мораде се молит'.
„Ох да горка часа! Ох што су ме нашли

И довели амо!

Боже свемогући, хранитељу силни,

Који си ме чув'о на острву пустом,

Који си ме пров'о кроз толике ноћи,

Дај ми и сад моћи,

Моћи да прећутим и да се затајим,

Моћи да се скријем од њина погледа,

Да не срушим гњездо њиховога мира!

— Ох ни деци својој зар приступит' не смем!

Несмем, не смем, нећу, —

Без пољупца њиног живећу, умрећу;

А како бих радо на груди им пао

— ћерку, — сина — јао! —“

Ту му нестa речи, нестaде и мисли,

Болови га стисли.

И када се диг'о да се врати своме

Стану сиротноме,

Идућ' кроз уске улице по мраку

Силом је тиск'о у мозак уморни

Неколико речи, —

Те речи беху к'о припевка нека:
„Ћутати мораш, Ћутати до века!“

И од овог часа, то се мора рећи —
Јуначки се влад'о.

Тврда снажна воља и још тврђа вера
И молитва свежа која тецијаше

Из извора чистог, из чисте му душе;

Ето то је њему нову снагу дало,

То га је држало,

Једном ће запитат' Мир'јаму овако:

А Бога вам, да-л се Филипова жена,

О којој ми толко много говорасте —

Да л' се она боји е би јој се мог'о

Први' муж повратит'?" А Мир'јама рече:

„Та дабогме да се тога бојат' мора;

Њој би грдан камен сад са душе спао

Кад би чула где је и како је умр'о.“

А Филип мишљаше:

„До божије воље живети се мора.

Ал' чим очи склопим, таки нека чује, —

Нека јој се свали и тај камен с душе!⁴
И чекајућ' тако ту божију вољу
Упео је своје силе, не баш јаке
(Поноситој души просит' је срамота).
Вешт је био многим, разноме занату,
Радио је пос'о тесарски, бачварски,
И мреже је плео.
Товарио ј' робу у велике барке
Којима се скромно службаху трговци
Тадањег доба.
Тако ј' заслужи'о своју кору хлеба.
Ал' како се сада није им'о старат'
Ни за кога више, до само за себе, —
Од такога рада живети се могло,
Ал' у том животу не беше живота.
Па кад тако прође и година цела
Поболи се Енох, издаде га снага,
Малаксаше ноге, у постељу паде,
Из које зар више ни устати неће.
Болов'о је мирно с челом увек ведрим,
Јер је осећао да је смрт већ близо,

А он ју је чек'о жељом много већом
Него што је негда на острву оном
У безни пропасти
Изгледао лађу, која ће га спасти.

И кроз маглу густу
Један свет'о зрачак обасја га жарко, —
Он мишљаше вако :
„Чим заклопим очи, Анија ће чути
Како ми је мила све до гроба била!“

Миријаму зовну и 'вако јој рече :
„Ја ћу теби, жено, поверити тајну.
Ал над овом светом књигом се закуни
Да је издат' нећеш
Док не видиш да сам испустио душу!“
Мирјама га теши: „Ох мој боже свети!
Има теби лека, нећеш ти умрети!“
„Закуни се жено!“
А кад се заклела, онда је запита
„Јеси-ли ти знала Анијина мужа,

Првога јој мужа, Еноха Ардена?“

— „Где га не би знала?! К’о да га сад гледим
Како ј’ гордо главу носио високо,
Никог није глед’о.“

Затресе се лице болниково бледо

„Та је горда глава сада ниско пала.

Никог није глед’о, — а сад нико њега;
То се тако мења.

Ал’ Мир’јамо, ја ти дуго патит’ већу

Још три дана само, можда ни толико —

— Ја сам Енох Арден.“

А Мирјама скочи, ужас јој на лицу.

Кад се разабрала дуго га је глала,

Би-л’ му веровала.

„Шта? Ви да сте Енох? — Немојте ми рећи,

Та Енох је био целом шаком већи.

„Јест био сам већи, сад сам мален, мален;

Пригнули ме јади, пригнула ме туга

И самоћа дуга.

Ал и ’вако пригнут’ ја сам Енох, знај!

Ја сам муж те жене

Коју данас својом зове Филип Рај.

— Седи саслушај ме!“

Па јој оповиде све како је било,
Зашт' је, куд је пош'о, где и како страд'о,
И како је чек'о, и како се над'о,
И како се спас'о, како ј' дош'о амо,
И како је био на Анијном прагу —
И шта ј' видео тамо.

Како ј' собом глед'о рај њезине среће

Па се зарекао да га срушит' неће.

Потекоше сузе Мир'јами по лицу.

Ох како би радо скочила у село

Да из гласа виче: Жив је Енох, жив је!

Да његове јаде свету приповеда, —

Ал заклетва неда.

Па за то га моли: „Допустите барем

Да вам децу вашу доведем овамо,

Да их за живота још једном видите

— Пустите ме, пуст'те — сад ћу ја њих наћи!“

Енох хтеде пустит', — али преиначи.

„Недам се пољудат' у последњем часу.
Зарекох се тврдо, реч ћу да одржим.
Али чуј ме, жено, док још имам снаге
Да ти све искажем. — Ја те молим лепо,
Кад престане куцат' ово срце болно
Ти ми склопи очи па к Анији скочи,
Реци јој да сам на последњем часу
Слатко име њено спомињући умр'о,
Да сам за њу топле молитвице шиљ'о,
И њу благосиљ'о,
Љубио је исто ка' у сретне дане
Кад је своју главу наслањала на ме.
А кћери мојој коју видех кр'асну,
Сушту слику живу своје добре мајке,
Драгој ми кћери, моме белом крину
И њој понеси, — и мом милом сину
Благослов очин, који се мољаше
О њиховој срећи с душом се борећи.
Ово што те молим, жено, учини ми, —
Па и Филип нека мој благослов прими;
Душа му је врла, намере поштене,

Он је мојој деци отац место мене.
Хтедну-л' моја деца видет' мрвог оца
Пусти их нек дођу,
Та они се мене не сећају жива.
Ал Анија не сме сагледат' ми лица,
Јер би њену душу помутила до дна
Ова бледа слика, слика самртника.
— — А на оном свету, — ах тамо ме чека
И анђелче мало
Ког је срц моје својим сином звало.
Његов је, његов је овај прамен косе,
Анија је негда отсекла га сама,
На пут ми га дала,
А ја сам га собом носио по свету,
Носио га овде где ми срце куца,
Носио га увек к'о аманет свети, —
Хтео сам га собом и у гроб понети.
Али на што? Ја ћу тамо чедо наћи;
И тај прамен косе Анији ћеш дати
Нек га чува мати.

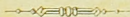
Мио ће јој бити а и вероваће
Да га Енох прати.

То кад је рек'о, лакше му је било,
Пак је онда слуш'о и радо је слуш'о
Како му речи Мир'јама понавља,
Како ће извршит' последњу му вољу
Кад му очи склопи.
Ал он још један пут замоли је топло
Да ништа не мења, —
Тако јој бога, тако јој спасења!

А треће ноћи — кад је Енох спав'о,
А Мирјама брижна седела уз њега,
Кад је стару жену трѹдну и уморну
Санак савлађив'о, —
На једаред чу се на обали морској
Силозвучан клик,
Који је потрес'о околину целу,
Који се разлег'о по том мирном селу.

Скочио је Енох раширио ј' руке
Викнуо је громко иза свега гласа:
„Ево лађе, — ево мога спаса!“
И тек то рече на земљу се сруши —
Бог се смиловао патничкој му души.

Тако је сконч'о овај дух истрајан.
А погреб тела беше тако сјајан,
Да у крају овом нико никад није
Сахрањен био лепше и сјајније.

ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА У НОВОМЕ САДУ

ПРОДАЈЕ СА СВОГА СТОВАРИШТА:

„Илустр. ратна хроника“ у лепим тврдим корицама	4.— „
Из природе, чланци за старо и младо	20 „
Како ваља ђубрити	20 „
Мала Лазарица, песме за народ књ. I. са сликом кнеза Николе	10 „
Мала Лазарица, песме за народ књ. II. са ликом кнеза Милана	10 „
Поријекло Зимонића породице и поп-Богдан Зимонић, са верним ликом поп-Богдана	20 „
Како се чува и негује здравље женскиња и мале деце од др. Љ. Радивојевића	20 „
Увео листак, приповетка	50 „
Српски ријечник за кованције	10 „
Знаменити Бонели I. Пише Т. Крстов	10 „
О телесном одгајивању деце	20 „
Јадници I, II, III и IV свеска, свака по	70 „
„ V, VI, VII и VIII. „ „ „	50 „
Деде-Султан историјска приповетка Јована Шера	12 „
Народни људи од Дона Емилијана Кастелара	12 „
Термглама приповетка Михајла Чајковског	10 „
Атаман приповетка Михајла Чајковског	10 „
Један лист из физике социјалне	50 „
О Енглеској од Х. Хајна с немачког превео Мита Ракић	50 „
Права историја или свак на своје место од Виктора Ига с француског превео Мита Ракић	15 „
„Пољубац“ весела игра у 4 радње, написао Лудевит Доци пр. Мита Поповић раб. 25%	50 „
Бачванске песме, скупио и издао Стеван Бошковић I и II песме девојачке, III песме сватовске, IV песме из срп- ско-турског рата V поскочице, рабат 25%	50 „
Вјерозаконско учење Талмуда или огледало чивутског по- штења од Васе Пелагића	10 „
„Из позоришта“ прве белешке, написао Св. Вуловић	50 „
Херцеговачко робље од Чермака мање слике	40 „
 Божићни дар за децу 	
Бадњак дарак доброј деци од Чика Стеве	25 „